

J. J.

"Oliwa - wykaz zabytków według stanu z grudnia 1956 r.", M. Kilariski, F. Mamuszka, J. Stankiewicz, Gdańsk-Gdynia 1957 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 3/2, 316-317

1958

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

rozumu do udziału w życiu społecznym (*diritti della ragione nella società del suo tempo*). Jak wiemy, rezultaty tej walki miały decydujące znaczenie dla wytworzenia się naukowego obrazu świata.

Ukazanie na takim tle skomplikowanej osobowości Galileusza nie było łatwe. Ocenę tego rodzaju koncepcji ważnej roli, jaką odegrał Galileusz w historii filozofii, przeprowadzić mogą jedynie specjaliści: tylko bowiem oni potrafią skonfrontować ją zarówno z współczesną oceną jako dorobku naukowego jak i wkładem wielkiego pizańczyka do ówczesnego stanu wiedzy.

W.V.

Alfons Długosz, *Zabytki Wielickie — przewodnik*. Wydawnictwo Arkady, Warszawa 1957, s. 42 + ilustracje.

Wśród wydawanych w Polsce przewodników zdecydowanie przeważa rodzaj, który należałoby nazwać ściśle informacyjnym. Przewodniki takie zawierają wiadomości podane w formie skondensowanej i przeznaczone dla turysty czy wycieczkowicza, aby zwrócić jego uwagę na ciekawsze miejsca i obiekty spotykane w czasie wędrowki oraz zaspokoić zainteresowanie ich historią i wartością.

Zabytki Wielickie do tego rodzaju przewodników nie należą, aczkolwiek w rzeczowy i rzetelny sposób informują o dziejach Żupy Wielickiej i miasta Wieliczki, o geologicznym pochodzeniu tamtejszych złóż solnych, o przebiegu trasy turystycznej w kopalni, wreszcie o podziwii i uznaniu, jakie od wieków wzbudzała ta kopalnia na świecie.

Zabytki Wielickie bowiem, stanowiąc źródło licznych wiadomości o Wieliczce, są równocześnie ciekawą, napisaną pięknym językiem lekturą, czytaną z przyjemnością i to nie tylko bezpośrednio przed, czy po wyprawie w wielickie podziemia. Za takie ujęcie przewodnika należy się autorowi uznanie.

W tym miejscu godzi się przypomnieć, że autor przewodnika jest jednym z najlepszych znawców historii Wieliczki oraz twórcą i kierownikiem znajdującego się w podziemiach kopalni Muzeum Żup Krakowskich, posiadającego w swoich zbiorach unikalne narzędzia górnicze i urządzenia kopalniane stosowane w ubiegłych wiekach.

Przewodnik jest uzupełniony kompletem ilustracji (według artystycznych fotografii wykonanych przez autora) przedstawiających wnętrza kopalni oraz ekspozycji Muzeum Żup Krakowskich.

Szata graficzna książki jest estetyczna, ilustracje bardzo dobre, co niestety stanowi jeszcze rzadkość w wydawnictwach przewodnikowych.

J. J.

M. Kilariski, F. Mamuszką, J. Stankiewicz, *Oliwa — wykaz zabytków według stanu z grudnia 1956 r.* Wydawnictwo Morskie, Gdańsk — Gdynia 1957, s. 37 + plany i ilustracje.

Publikacja, opracowana z inicjatywy Miejskiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku przy współudziale Muzeum Pomorskiego w Gdańsku, Zakładu Historii Architektury Polskiej Politechniki Gdańskiej i Komisji Opieki nad

Zabytkami przy PTTK, stanowi pierwszy zeszyt serii wydawnictw poświęconej zabytkom miasta Gdańska.

Zeszyt zawiera wykaz zabytków architektury, budownictwa, sztuki i techniki znajdujących się na terenie Oliwy. Każdemu z zabytków poświęcony jest krótki opis, omawiający między innymi jego historię oraz wartość. Załączone plany wskazują usytuowanie zabytków w mieście. Najciekawsze zabytki lub ich fragmenty są pokazane na ilustracjach. Wykaz jest poprzedzony rysem historycznym topograficznego rozwoju Oliwy.

Wśród omawianych zabytków na specjalną uwagę zasługują tzw. młyny nad Potokiem Oliwskim, które należą do najmniej znanych obiektów zabytkowych Oliwy. W młynach tych mieściły się różnego rodzaju zakłady przemysłowe i warsztaty (kuźnice, olejarnie, tartaki, piapiernie, wytwórnie prochu itp.). Budowę młynów zapoczątkowali jeszcze w wieku XII lub w początkach XIII cyklu. Wielki rozwój przemysłu oliwskiego przypada na stulecia XVI i XVII, kiedy to w Oliwie czynne były 23 zakłady, w tym kilkanaście kuźnic. Zakłady te powstały w związku z potrzebami gospodarczymi pobliskiego Gdańska. Właścicielami ich byli przeważnie kupcy. Wzdłuż całego prawie Potoku Oliwskiego i jego dopływów zbudowano wówczas szereg stawów i tam, które spiętrzały wodę czyniąc z niej źródło energii dla potrzeb młynów. Przemysł oliwski upadł pod koniec XIX wieku. Pozostały po nim 3 młyny zbożowe oraz ruina czynnej do 1947 roku kuźnicy żelaza (kuźnica znajduje się obecnie pod opieką Muzeum Techniki, które planuje jej odbudowę). Zachowało się również nieco budynków gospodarczych oraz kilkanaście stawów, osuszonych lub z wodą, wraz z resztkami urządzeń spiętrzających.

Zeszyt zamyka bibliografia Oliwy, w której wymienione są ważniejsze opublikowane prace, głównie w języku niemieckim.

J. J.

Johann Wolfgang Goethe, *Izbrannyje soczinenija po jestiestwoznaniu*; pierwod i komentarii I. I. Kanajewa. Izdatielstwo Akademii Nauk SSSR 1957, s. 553.

Na rok przed śmiercią Goethe pisał z pewną dozą gorczy: „Przeszło pół wieku jestem znany w ojczyźnie i poza jej granicami jako poeta, lub przynajmniej jestem za niego uważany; ale to, że z wielką uwagą pilnie badałem przyrodę i jej ogólne, fizyczne i organiczne, zjawiska, że stałe z zapamiętaniem prowadziłem poważne obserwacje — to wcale nie tak powszechnie jest znane, a jeszcze mniej uważnie rozważane“. I dziś jeszcze Goethe jest sławny wyłącznie niemal jako genialny poeta, jego prace i poglądy naukowe natomiast zajmują co najwyżej kilka linijek w historiach nauki.

Interesujący jest tymczasem zarówno wkład Goethego do ugruntowania filozofii przyrody, jak i jego osiągnięcia szczegółowe; ważna jest również znajomość jego prac naukowych dla właściwego zrozumienia twórczości poetyckiej.

Z tych przesłańek wychodzili uczeni radzieccy wydając w serii „Klasyki Nauki“ przekład wyboru pism przyrodniczych Goethego. Wybór obejmuje nie-